

Instytut Pamięci Narodowej - Gdańsk

<https://gdansk.ipn.gov.pl/pl2/edukacja/rocznice-wydarzen-histo/95868,42-rocznica-powstania-Wolnych-Zwiazkow-Zawodowych-Wybrzeza.html>
25.04.2024, 19:49

42. rocznica powstania Wolnych Związków Zawodowych Wybrzeża

Tablice pamiątkowe, wystawa, prelekcja online, unikatowe zdjęcia. IPN przypomina o ludziach, którym zawdzięczamy Solidarność i wolną Polskę.

Fot. ze zbiorów K. Wyszukowskiego, wzz.ipn.gov.pl

W 1978 r. na fali narastającego kryzysu w Polsce i powstawania opozycji demokratycznej powstały Wolne Związki Zawodowe Wybrzeża. Za oficjalną datę ich powołania powszechnie przyjmuje się 29 kwietnia 1978 r., kiedy została opracowana deklaracja założycielska. Pod jej pierwszą wersją podpisali się Andrzej Gwiazda, Antoni Sokołowski i Krzysztof Wyszukowski.

W 42. rocznicę powstania WZZ Wybrzeża IPN Gdańsk przygotował szereg inicjatyw:

- 27 kwietnia na oddziałowej stronie przedstawiona została [sylwetka działacza WZZ](#)

[Jana Koziatka autorstwa dr. Arkadiusza Kazańskiego;](#)

- 27 kwietnia na portalu przystanekhistoria.pl opublikowany został artykuł autorstwa dr. Piotra Brzezińskiego „[WZZ – spojrzenie po latach](#)”. W kolejnych dniach na portalu będą pojawiały się następne teksty dotyczące tematyki Wolnych Związków Zawodowych, dostępne [tutaj](#);
- [Marsz pamięci – wspomnienie zmarłych działaczy Wolnych Związków Zawodowych Wybrzeża](#). Na terenie Pomorza – od Pruszcza Gdańskiego po Sopot, na 8 cmentarzach pochowanych zostało 16 działaczy WZZ Wybrzeża. Dyrektor IPN Gdańsk prof. Mirosław Golon 29 kwietnia, w imieniu prezesa Instytutu Pamięci Narodowej dr. Jarosława Szarka, oddał hołd bohaterom WZZ;

- IPN 29 kwietnia planował w Gdańsku uroczyste odsłonięcie trzech tablic upamiętniających działaczy WZZ: Alinę Pienkowską-Borusewicz (ul. Fitelberga 8), Magdalenę Modzelewską-Rybicką (al. Wojska Polskiego 20) oraz Jana Koziatka (ul. Leśny Stok 4). Z powodu zagrożenia epidemicznego uroczystość nie odbędzie się. [Przygotowane przez OBUWiM upamiętnienia prezentujemy online;](#)

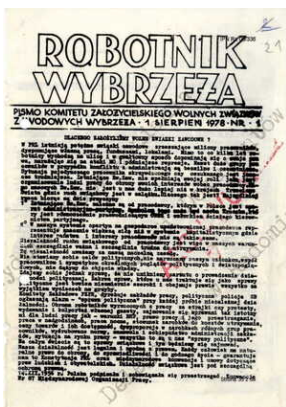
- [Od 21 kwietnia do 7 maja prezentacja wystawy plenerowej IPN „W walce o lepszą przyszłość. Wolne Związki Zawodowe 1978-1980”](#) – chodnik przed siedzibą IPN w Gdańsku (al. Grunwaldzka 216). Ekspozycja ukazuje historię utworzenia WZZ, a także sylwetki jej twórców, działaczy i współpracowników. Jej autorami są pracownicy Archiwum IPN w Gdańsku: Karol Lisiecki i Dariusz Mańkowski;

- 29 kwietnia [premiery prelekcji online poświęconej historii WZZ](#) autorstwa dr. Arkadiusza Kazańskiego;
  - 29 kwietnia wirtualna premiera publikacji IPN Gdańsk „Wolne Związki Zawodowe Wybrzeża 1978–1980 w relacjach” (wydanie II rozszerzone). Koncepcja i opieka naukowa prof. Igor Hałagida, wstęp dr Piotr Brzeziński, opracowanie biogramów i relacji dr Arkadiusz Kazański. [Broszurę można pobrać online](#);

- 29 kwietnia [audycja Przystanek Historia](#) w radiowej Jedynce poświęcona była m.in. historii WZZ (początek audycji godz. 19.05, o WZZ opowie dr Piotr Brzeziński).
- Archiwum IPN Gdańsk 29 kwietnia na stronie oddziałowej prezentuje [numery „Robotnika Wybrzeża”](#) oraz [unikalne zdjęcia dotyczące działalności WZZ wraz z komentarzem historycznym](#);

- „Wolne Związki Zawodowe Wybrzeża zajmują szczególne miejsce wśród organizacji opozycyjnych w PRL. Już sama ich nazwa niepokoiła komunistów”. [Na portalu histmag.org ukazał się artykuł dr. Piotra Brzezińskiego \(IPN Gdańsk\) poświęcony historii WZZ;](#)
- „Zorganizowanie przez WZZ środowiska robotniczego (...) uderzało w centrum totalitarnego systemu”. [O działaniach IPN w 42. rocznicę powstania Wolnych Związków Zawodowych Wybrzeża mówił w Radio Gdańsk Jan Hlebowicz;](#)
-

Inne materiały związane z rocznicą dostępne będą także na portalu IPN Przystanek Historia: <https://przystanekhistoria.pl/pa2/>.

W ubiegłych latach przedstawiciele IPN wraz z mieszkańcami Pomorza składali kwiaty i znicze na grobach bohaterów WZZ. W tym roku, z powodu sytuacji epidemiologicznej, jest to utrudnione. Jednak gdy tylko cmentarze zostaną otwarte i będziemy mogli swobodnie przemieszczać się, zachęcamy do odwiedzenia grobów i wspomnienia wielkich ludzi, którym zawdzięczamy naszą wolność. [Przybliżamy lokalizację miejsc pochówku.](#)

Instytut Pamięci Narodowej od lat bada i promuje tematykę związaną z historią WZZ. Zachęcamy wszystkich do sięgnięcia po archiwalne relacje, publikacje i audycje oraz poznania sylwetek dotychczas upamiętnionych działaczy WZZ:

- OBUWiM IPN Gdańsk upamiętnił następujących działaczy WZZ z terenu Pomorza:

[Jana Samsonowicza \(Gdański Uniwersytet Medyczny, hol budynku nr 1 ul. Dębinki 7\);](#)

[Andrzeja Butkiewicza \(ul. Świętego Ducha 37/39, Gdańsk\);](#)

[Stanisława Kowalskiego \(ul. Biała 12, Gdańsk\);](#)

[Henryka Lenarciaka \(ul. Obrońców Wybrzeża 4C, Gdańsk\);](#)

[Marylę Płońską \(ul. Wejhera 3, Gdańsk\);](#)

[Macieja Miatkowskiego \(ul. Pomorska 94, Gdańsk\);](#)

[Tomasza Wojdakowskiego \(al. Grunwaldzka 581, Gdańsk\);](#)

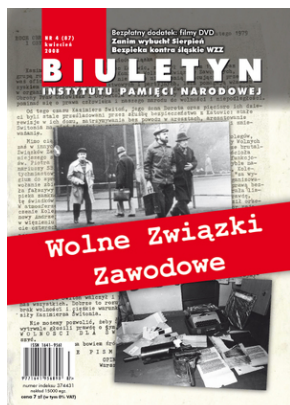
W tym roku IPN Gdańsk 29 kwietnia planował również złożenie kwiatów przy dotychczas zrealizowanych tablicach. Dzień wcześniej, planowaliśmy zapalenie zniczy na grobach zmarłych działaczy WZZ. Z powodu zagrożenie epidemicznego obie uroczystości zostały odwołane;

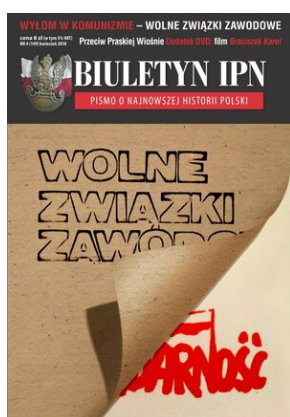
- [Portal edukacyjny IPN „W walce o lepszą przyszłość” poświęcony Wolnym Związkom Zawodowym. Dokumenty, multimedia, edukacja;](#)

- [Relacja z ogólnopolskich obchodów 40. rocznicy utworzenia Wolnych Związków Zawodowych;](#)
- [Relacja z ogólnopolskich obchodów 41. rocznicy powstania Wolnych Związków Zawodowych 1978-1980;](#)
- [Biuletyn IPN „Wolne Związki Zawodowe” nr 4/2008;](#)

- [Biuletyn IPN „Wolny Związki Zawodowe” nr 4/2018;](#)

- [Audycja Radia Gdańska. O WZZ opowiadają dr Piotr Brzeziński i dr Arkadiusz Kazański;](#)

- [Artykuł dr. Piotra Brzezińskiego pt. „Powrót do postulatu z Grudnia’70” na temat WZZ opublikowany w „Dzienniku Bałtyckim” \(do pobrania\);](#)

Rys historyczny

W deklaracji założycielskiej WZZ Wybrzeża opozycjoniści tłumaczyli zadania i cele

niezależnej organizacji: „Społeczeństwo musi wywalczyć sobie prawo do demokratycznego kierowania swoim państwem (...). Celem WZZ jest organizacja obrony interesów ekonomicznych, prawnych i humanitarnych pracowników”.

Aktywność WZZ Wybrzeża koncentrowała się wokół obrony podstawowych praw pracowniczych i związkowych, organizacji obchodów rocznicowych Grudnia '70 oraz udziale w demonstracjach niepodległościowych 11 listopada.

Opozycjoniści spotykali się przeważnie w małych grupach, ciągle zmieniając mieszkania. Organizowali spotkania samokształceniowe. Prowadzili także akcje ulotkowe i wydawali podziemny biuletyn „Robotnik Wybrzeża”, który ukazywał się nieregularnie od sierpnia 1978 r. do maja 1980 r.

Ze względu na swoją niezależną działalność członkowie WZZ byli inwigilowani i represjonowani przez Służbę Bezpieczeństwa. Wyrzucano ich z pracy, zastraszano, aresztowano.

Wolne Związki Zawodowe stały się „kuźnią kadr” przyszłej „Solidarności”. To z ich szeregów wywodzili się organizatorzy strajków w sierpniu 1980 r. i przyszli czołowi działacze Związku.

W skład Komitetu Założycielskiego w różnych momentach wchodził: Krzysztof Wyszkowski, Andrzej Gwiazda, Andrzej Bulc, Jan Karandziej oraz Edwin Myszk (zidentyfikowany później jako TW SB ps. „Leszek”). „W gronie działaczy i współpracowników WZZ Wybrzeża znaleźli się m.in. Jerzy Borowczak, Bogdan Borusewicz, Janusz Brzozowski, Andrzej Butkiewicz, Władysław Buszkiewicz, Ryszard Dębicki, Józef Drogoń, Joanna Duda-Gwiazda, Bogdan Felski, Róża Janca-Brzozowska, Jacek Jaruchowski, Lech Kaczyński, Piotr Kapczyński, Mieczysław Klamrowski, Andrzej Kołodziej, Stanisław Kowalski, Jan Koziątek, Karol Krementowski, Stefan Lewandowski, Bogdan Lis, Kazimierz Maciejewski, Henryk Matysiak, Antoni Mężydło, Maciej Miatkowski, Mariusz Muskat, Sylwester Niezgodna, Eugeniusz Partyka, Marian Piekarski, Alina Pienkowska, Maryla Płońska, Ludwik Prądyński, Józef Przybylski, Andrzej Runowski, Janusz Satora, Antoni Sokołowski, Leon Stobiecki, Tadeusz Szczepański, Kazimierz Szołoch, Jacek Taylor, Anna Walentynowicz, Mirosław Walukiewicz, Tomasz Wojdakowski, Lech Wałęsa, Błażej Wyszkowski, Jan Zapolnik, Lech Zborowski i Tadeusz Żabczyński. Dla działaczy WZZ istotne znaczenie miało też wsparcie moralne udzielane im przez proboszcza parafii Najświętszego Serca Pana Jezusa w Gdyni, ks. Hilarego Jastaka” (lista działaczy i współpracowników za: „Wolne Związki Zawodowe Wybrzeża w relacjach”, Gdańsk-Warszawa 2019, s. 8-9).

- W 42. rocznicę narodzin ruchu Wolnych Związków Zawodowych Polsce, w 2020 roku, wspominamy bardzo ważne wydarzenia na polskiej drodze do wolności. W 1978 roku najpierw, w lutym, w Katowicach na Śląsku, 29 kwietnia w Gdańsku na Wybrzeżu, a kilkanaście miesięcy później w Szczecinie nieliczna grupa dzielnych ludzi rozpoczęła niezwykłą walkę z komunistycznym złem. Dziś, z perspektywy wolnej całkowicie Polski, chcielibyśmy uroczystie wspomnieć i uhonorować ludzi niezłomnych serc i bohaterskich postaw, którym tak wiele zawdzięczamy, którzy tak bardzo zasłużyli się w walce o wolną i sprawiedliwą Polskę, dla których prawdziwa suwerenność bez sowieckiego dyktatu i pełne poszanowanie godności pracowników w zawłaszczonej przez komunistycznych dygnitarzy PRL, było najważniejszym i skutecznie realizowanym celem aktywności społecznej. Szczególnie mocno pragniemy przy tej okazji wspomnieć ponad dwudziestu bohaterów tej nielicznej, a przecież tak wielkiej opozycji lat siedemdziesiątych, którym tak dużo Polska zawdzięcza, a których nie ma już wśród nas. Dedykujemy te uroczystości świętej pamięci 28 ludziom WZZ, którzy odeszli w ostatnich 40 latach – mówi prof. Mirosław Golon, dyrektor IPN Gdańsk.

Władysławowi Buszkiewiczowi (1911-1982) WYBRZEŻE

Andrzejowi Butkiewiczowi (30.06.1955 Nidzica – 7.03.2008 Norton k. Bostonu, USA) WYBRZEŻE

Bolesławowi Cyganowi (16.05.1927 Pawłowice Śląskie – 31.08.1992 Katowice) GÓRNY ŚLĄSK

Lechowi Kaczyńskiemu (18.06.1949 Warszawa – 10.04.2010 Smoleńsk, Rosja) WYBRZEŻE

Stanisławowi Kowalskiemu (6.08.1939 Chojnice – 20.01.1987 Gdańsk) WYBRZEŻE

Romanowi Kściuczkiemu (21.01.1925 Mysłowice – 21.09.1994 Mysłowice) GÓRNY ŚLĄSK

Marii Koszarskiej (25.04.1930 Wilno - 22.01.2008 Gdańsk) WYBRZEŻE

Janowi Piotrowi Koziatkowi (24.04.1942 Lipa, k. Przasnysza - 16.03.2017 Gdańsk)
WYBRZEŻE

Henrykowi Lenarciakowi (18.06.1933 Baranów koło Przasnysza - 3.08.2006
Gdańsk) WYBRZEŻE

Kazimierzowi Maciejewskiemu (27.02.1950 Tczew - 7.09.2017 Monachium, RFN)
WYBRZEŻE

Maciejowi Józefowi Miatkowskiemu (10.04.1941 Zgierz - 20.12.2017 Gdańsk)
WYBRZEŻE

Zdzisławowi Mnichowi (3.08.1929 Borysław - 19.01.2000) GÓRNY ŚLĄSK

Marianowi Piekarskiemu (15.12.1951 Chełmno - 28.08.2007 Walnut Creek, USA)
WYBRZEŻE

Alinie Pienkowskiej (12.01.1952 Gdańsk - 17.12.2002 Gdańsk) WYBRZEŻE

Ignacemu Pinesowi (24.02.1902 Warszawa - 2.11.1986) GÓRNY ŚLĄSK

Maryli Płońskiej (19.08.1957 Gdańsk - 30.11.2011 Gdańsk) WYBRZEŻE

Zdzisławowi Podolskiemu (29.09.1938 Lipniki na Wołyniu - 3.11.2016 Gryfino)
POMORZE ZACH.

Janowi Samsonowiczowi (27.03.1944 Gorlice - 30.06.1983 Gdańsk) WYBRZEŻE

Antoniemu Sokołowskiemu (5 I 1937 Żelewo - 3 III 1980 Gdańsk) WYBRZEŻE

Leonowi Stobieckiemu (1.03.1953 Sulejów - 9.05.2019 Gdańsk) WYBRZEŻE

Władysławowi Suleckiemu (17.02.1931 Dobrzejewice k. Lipna - 16.12.2004
Hagen, RFN) GÓRNY ŚLĄSK

Tadeuszowi Szczepańskiemu (28.02.1960 - 16.01.1980 Gdańsk) WYBRZEŻE

Kazimierzowi Szołochowi (8.04.1932 Raciborowice k. Hrubieszowa - 10.03.2009
Gdańsk) WYBRZEŻE

Kazimierzowi Świtoniowi (4.08.1931 Katowice - 4.12.2014 Katowice) GÓRNY
ŚLĄSK

Stanisławowi Torowi (19.06.1910 Kohylno na Wołyniu - 1981 Kraków) GÓRNY
ŚLĄSK

Annie Walentynowicz (15.08.1929 Równe na Wołyniu – 10.04.2010 Smoleńsk,
Rosja) WYBRZEŻE

Tomaszowi Wojdakowskiemu (25 II 1956 Gdańsk – 1 IX 2015 Gdańsk) WYBRZEŻE

Markowi Zborowskiemu (19.12.1954 Zielona Góra – 4.05.1982 Wiedeń)
WYBRZEŻE

Janowi Zapólnikowi (2 VI 1927 Jałówka k. Suchowoli – 15 IV 2014, Gdańsk)
WYBRZEŻE

Tadeuszowi Kazimierzowi Żabczyńskiemu (30.03.1954 Gdańsk – 22.11.2015
Gdańsk) WYBRZEŻE

PLIKI DO POBRANIA

[Artykuł dr. Piotra Brzezińskiego \(pdf, 1.26 MB\) 20.04.2020 09:00](#)